

# OLAĞANÜSTÜ AFRIKA DAİRELERİ VE HABRE DAVASI

## EXTRAORDINARY AFRICAN CHAMBERS AND THE CASE OF HABRE

DOI: 10.21492/inuhfd.447302

Güçlü AKYÜREK\*

### Özet

Eski Çad devlet başkanı Hissein Habré'nin sığındığı Senegal'de yargılanması büyük hukuksal tartışmalara neden olmuştur. Senegal iç hukukunun böyle bir yargılamaya izin vermemesi üzerine, Senegal hükümeti Afrika Birliği ile işbirliği içerisinde eski devlet başkanını yargılamak için Olağanüstü Afrika Dairelerini kurmuştur. Böylece hem uluslararası hem bölgesel hem de ulusal yönü olan özel bir mahkeme kurulmuştur. Mahkemeyi kuran Statüde soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve işkence suçları tanımlanmıştır. Çalışmada da tanımlar, Türk Hukukundaki ve uluslararası hukuktaki tanımlarla karşılaştırılmıştır. Ayrıca Statüde ceza yargılamasına ilişkin de hükümler bulunmaktadır ve bunlar da incelenmiştir. Diğer yandan, Olağanüstü Afrika Daireleri, yalnızca hukuksal tartışmalar açısından değil, uluslararasılaşmış/karma bir bölgesel ceza mahkemesi olması nedeniyle de incelenmiştir. Çalışmada, hem Dairelerin oluşumu süreci hem Habré davası hukuksal açıdan ele alınmıştır. Son olarak Senegal hükümeti ile Afrika Birliği arasında imzalanan antlaşma ile kabul edilen Statü ve daha sonra savunma haklarının güçlendirilmesi için ek sözleşme ile kabul edilen ek hükümler, anlama kolaylığı için gayri resmi olarak Türkçeye çevrilmiştir.

**Anahtar sözcükler:** Olağanüstü Afrika Daireleri, Habré davası, uluslararası suçlar, uluslararasılaşmış mahkemeler

### Abstract

Trial of Hissen Habré, the former President of Chad, in Senegal where he took refuge, created deep legal discussions. As the Senegalese domestic law did not allow such a trial, the government of Senegal established the Extraordinary African Chambers in collaboration with the African Union in order to judge the former President. Thus, an international and regional and national tribunal has been constituted. The Statute establishing this tribunal defines genocide, crimes against humanity, war crimes and torture. In this study, these definitions are compared with Turkish Law and international law. Moreover the Statute has also articles concerning criminal procedural law which are likewise analyzed. On the other hand, the Extraordinary African Chambers are analyzed not only because of legal discussions but also because they are an example of internationalized / mixed regional criminal tribunal. This study deals with process of establishment of the Chambers and the Case of Habré from a legal point of view. Finally, the Statute approved by an agreement between the government of Senegal and the African

---

\* Doç. Dr., MEF Üniversitesi Hukuku Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı (E-Mail: akyurekg@mef.edu.tr), (Orcid: 0000-0002-5835-793X)

Makale Gönderilme Tarihi: 24.07.2018

Submitted: 24.07.2018

Makale Kabul Tarihi:28.11.2018

Accepted: 28.11.2018

Union and additional articles approved by an addendum in order to strengthen defense rights, are unofficially translated into Turkish to facilitate the understanding.

**Keywords:** Extraordinary African Chambers, the Case of Habré, international crimes, internationalized tribunals

## I. GİRİŞ

Uluslararası suçlar ceza hukukunun ve ceza yargılaması hukukunun adeta yumuşak karnıdır. Söz konusu suçların gerek tanımlanması gerekse faillerinin yargılanması çoğunlukla politik ama aynı zamanda hukuksal nedenlerle çok çeşitli zorluklarla karşılaşmış, tartışma konusu olmuş, gecikmiş hatta birçok örnekte gerçekleştirilmemiştir.

Öğretide uluslararası suçlar, uluslararası hukuk suçları (gerçek anlamda uluslararası suçlar) ve diğer uluslararası suçlar olarak ikiye ayrılmaktadır<sup>1</sup>. Birinci gruptakiler doğrudan devletler hukukunu ihlal eder ve tüm insanlığı ilgilendirir, hatta bu suçlarla korunan hukuksal yarar bütün uluslararası toplumdur<sup>2</sup>. Bu suçlardan soykırım ve insanlığa karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almaktadır (m.76 ve m.77). Ayrıca savaş suçları ve saldırı suçu da bu gruptadır.

Diğer uluslararası suçlar ise yine uluslararası düzeyde yasaklanmış ama cezalandırılmalarıyla ilgili düzenlemeler devletlere bırakılmış olan suçlardır. Bunlara örnek de işkence, terörizm, göçmen kaçakçılığı, uluslararası uyuşturucu ticareti... vb.<sup>3</sup> suçlardır.

Asıl sorun ise daha çok birinci gruptaki suçların yargılanması aşamasında çıkmıştır. Gerek uluslararası gerekse ulusal düzeyde söz konusu suçlar tanımlanmakla birlikte, faillerin yargılanması ve yakalanması her zaman sorunlu olmuştur. Ceza Hukukundaki ülkesellik ilkesi ve etkin yargılama gerekçesiyle ulusal mahkemelerin yetkili olması gerektiğini savunan görüşe karşı ulusal makamların bu konuda 'güvenilir' olmadığı savunulmuş, 1990'lardaki ad hoc mahkemeler kuruluncaya kadar özellikle savaş suçlularının yargılanması son derece istisnai olmuştur<sup>4</sup>.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan Nürnberg ve Tokyo Mahkemelerinden yaklaşık elli yıl sonra Eski Yugoslavya ve Ruanda

<sup>1</sup> TEZCAN, Durmuş / ERDEM Mustafa Ruhan / ÖNOK R. Murat: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 13. Baskı, Ankara, 2016, s.52.

<sup>2</sup> TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s.52 ve 57; Hatta Uluslararası Adalet Divanı da verdiği bir danışma görüşünde bunu özellikle vurgulamıştır bkz. BAYRAKTAR Köksal / EVİK Vesile Sonay / KURT Gülşah, Özel Ceza Hukuku: Uluslararası Suçlar, Cilt I, İstanbul, 2016, s. 13; TÖNER Şen Semin, Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı, İstanbul, 2000, s.47-48.

<sup>3</sup> TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s.52 ve 53.

<sup>4</sup> ÖNOK R. Murat: Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Ankara, 2003, s.8.

Ceza Mahkemeleri Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından kurulmuştur<sup>5</sup>. Bunun yanında söz konusu ad hoc mahkemelerin sakıncalarını gidermek, sürekli bir olağan mahkeme kurabilmek adına sürdürülen çalışmalar da sonucunu vermiş ve Roma Statüsünün imzalanıp 1 Temmuz 2002’de yürürlüğe girmesiyle birlikte Uluslararası Ceza Mahkemesi de kurulmuştur<sup>6</sup>.

Diğer yandan birçok ülkede 1990’lı yıllardan itibaren uluslararasılaşmış/karma mahkemeler de (internationalized/mixed courts) kurulmuştur. Sierra Leone, Kamboçya, Doğu Timor ve Lübnan Mahkemeleri bunlara örnektir. Bu mahkemeler Birleşmiş Milletlerin desteği ile kurulmuştur ve genellikle üyeleri o ülkenin vatandaşlarının yanında yabancılardan da oluşur. Belli bir dönemdeki olayları yargılamakla görevli olduklarından ad hoc bir nitelikleri vardır<sup>7</sup>.

Bu bağlamda Afrika’da kurulan ve eski Çad devlet başkanı Hissein Habré’yi yargılayan “Olağanüstü Afrika Daireleri” (“Chambres africaines extraordinaires”) yapı olarak son gruptakilere benzemekle birlikte öncesinde yaşanan yoğun hukuksal tartışmalar ve kimi Afrika ülkeleri ile bölgesel Afrika kurumlarının öncülüğünde kurulmuş olması nedeniyle özel bir yer tutmaktadır.

## II. OLAĞANÜSTÜ AFRİKA DAİRELERİNİN KURULMA SÜRECİ

### A. Olayların Gelişimi

Hissein Habré, 1982-1990 yılları arasında Çad’ı yönetmiştir. Kamu görevlisi olduktan sonra hızla yükselmiş, başbakan ve sonrasında dönemin devlet başkanının savunma bakanı olmuş, 1982 yılında yaptığı askeri darbe ile yönetimi ele geçirmiştir. 1990 yılında bir başka darbe ile görevden uzaklaştırılıp Senegal’e sığınana dek on binlerce muhalifin öldürülmesi ve işkenceden geçirilmesi ile suçlanmıştır<sup>8</sup>.

<sup>5</sup> 25 Mayıs 1993 tarih ve 827 sayılı Güvenlik Konseyi kararı ve 8 Kasım 1994 tarih ve 955 sayılı Güvenlik Konseyi kararı.

<sup>6</sup> Ayrıntılar için bkz. ÖNOK, s.87 vd.

<sup>7</sup> Ayrıntılar için bkz. CASSESE Antonio / GAETA Paola / BAIG Laurel / FAN Mary / GOSNELL Christopher / WHITING Alex: Cassese’s International Criminal Law, 3rd Ed., Oxford, 2013, s.263 vd.

<sup>8</sup> The Columbia Encyclopedia, Columbia University Press 2017, Erişim: 25.6.2018; İdaresi altında 40.000 kişinin öldürüldüğü ve 200.000 kişinin de işkenceden geçirildiği ileri sürülen Habré’ye “Afrika’nın Pinochet’i” denmiştir bkz. HOGESTOL Sofie A.: The Habré judgment at the Extraordinary African Chambers: A singular victory in the fight against impunity, in Nordic Journal of Human Rights, 34:3, 2016, s.148, www.tandfonline.com https://doi.org/10.1080/18918131.2016.1233374 (Erişim:28.6.2018)

Olağanüstü Afrika Dairelerinin kurulma süreci Habré'nin Senegal'e sığınması ile başlamıştır. Bir yandan Çad'da kurulan özel bir komisyon eski devlet başkanının sorumlu olduğu suçlarla ilgili bir rapor yayınlarken, diğer yandan bazı mağdurların başvurusu üzerine Senegal'de Habré hakkında işkence, katliam ve insanlığa karşı suçlara iştirakten dava açılmıştır. Ancak Dakar İstinaf Mahkemesi İtham Dairesi, iddianameyi iptal etmiştir. İnsanlığa karşı suçlar yönünden, mevcut Senegal mevzuatında tanımlı olmaması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği Senegal mahkemelerinin yargılama yapamayacağını, işkencenin ise Senegal dışında işlenmiş olması nedeniyle Senegal mahkemelerinin yetkisiz olduğuna karar vermiştir. Mağdurların bu kararı temyiz etmişleri üzerin de Yargıtay ise İstinaf Mahkemesinin kararını onamıştır.

Ayrıca mağdurlar Belçika'da da Habré'ye karşı şikâyetle bulunmuşlar, uzun bir soruşturmanın ardından Belçikalı yargıçlar uluslararası bir yakalama kararı çıkarmışlar ve Habré'nin Senegal'den iadesi talep edilmiştir. Senegal yargı makamları ise iadeyi, yetkisizlik gerekçesi ile reddetmiş ve tutuklu bulunan Habré'yi serbest bırakmıştır.

Çad'ın iade talebi de Senegal makamlarınca reddedilmiştir. Zira Habré'nin işlediği iddia edilen suçlar sırasında devlet başkanı olduğu, bu nedenle de Çad'da mutlak dokunulmazlığı olduğu ileri sürülmüştür<sup>9</sup>.

Diğer yandan Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisinin, Roma Statüsünün yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Temmuz 2002'de başlaması ve geçmişe etkili olmaması karşısında Habré'nin bu Mahkeme önüne getirilmesi de söz konusu olmamıştır<sup>10</sup>.

Nihayet 2005 yılında Senegal, Afrika Birliği'ne başvurarak bu davayı yargılayacak bir yargı makamı oluşturulmasını istemiştir. Bunun üzerine Afrika Birliği'nin oluşturduğu uzmanlar komitesi, konuyu inceledikten sonra bir rapor yazmış, buna dayanan Afrika Birliği de Senegal'in "Afrika adına" Habré'yi yargılamasını talep etmiştir. Senegal parlamentosu da gerekli anayasal ve yasal değişiklikleri yaparak, kendi ülkesi dışında işlenmiş olsa bile soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve işkence konusunda yerel mahkemeleri yetkili kılmıştır<sup>11</sup>.

Süreç devam ederken Habré'nin avukatları Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (CEDEAO) Adalet Divanı'na başvurmuşlardır. Ceza yasalarının geriye yürümezliği, etkili başvuru, kesin hüküm, yasa

<sup>9</sup> ABASS, Ademola: Historical and political background to the Malabo Protocol, in Werle, Gerhard / Vormbaum, Moritz (ed.), The African Criminal Court, Dordrecht, 2017, s. 17.

<sup>10</sup> HOGESTOL, s. 149.

<sup>11</sup> Ayrıntılar için bkz. <https://www.fidh.org/fr> (Erişim: 7.5.2018)

önünde eşitlik, yargı bağımsızlığı, güçler ayrılığı ve adil yargılama ilkelerinin Senegal devleti tarafından ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Adalet Divanı, Afrika Birliği'nin Senegal'e verdiği yargılama yetkisinin yeterli olmadığına, bu durumda ceza yasalarının geriye yürümezliği ilkesinin ihlal edildiğine, olmasını gerekenin, uluslararası kurallar uyarınca, ad hoc / özel bir mahkeme kurulması olduğuna 18 Kasım 2010'da karar vermiştir. Diğer iddiaları ise reddetmiştir<sup>12</sup>. Söz konusu kararın biraz "garip" bir karar olduğu öğretide de savunulmaktadır<sup>13</sup>.

Öte yandan Belçika'nın iadesi talebinin yerine getirilmemesi üzerine Senegal'e karşı başvurduğu Uluslararası Adalet Divanı da 20 Temmuz 2012'de verdiği kararla, Senegal'in Hissein Habré'nin işlediği iddia edilen suçlarla ilgili olarak derhal soruşturma açmayarak ve davayı yetkili makamlarının önüne getirmeyerek 1984 tarihli Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani ve Küçültücü Muamele Cezaya Karşı Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini ihmal ettiğine hükmetmiştir. Ayrıca Senegal'in eğer Habré'yi iade etmiyorsa davayı gecikmeksizin, ceza yargılaması için yetkili makamlarının önüne getirmesi gerektiğini de belirtmiştir<sup>14</sup>.

Nihayet Afrika Birliği ile Senegal arasında, Senegal yargı makamları bünyesinde Olağanüstü Afrika Dairelerinin kurulması ilişkin bir antlaşma 22 Ağustos 2012 günü imzalanmış, aynı şekilde de Dairelerin Statüsü de kabul edilmiştir.

Antlaşma imzalandıktan sonra 27 Mayıs 2013 tarihinde Habré'nin avukatları bir kez daha Senegal'e karşı Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (CEDEAO) Adalet Divanı'na başvurmuşlardır. Bu kez gerekçeleri; Anlaşmanın ve Statünün, Adalet Divanının 18 Kasım 2010 tarihli kararını, Senegal Anayasa Hukukunu, Uluslararası Hukuku, başvuruçunun insan haklarını ihlal ettiği, Adalet Divanı ise CEDEAO topluluk hukukundan kaynaklanmayan, dava konusu işlemlerin geçerliliğini denetlemenin kendi yargı yetkisine girmediği gerekçesiyle

<sup>12</sup> Fransızca kararın tam metni için bkz. [www.hrw.org](http://www.hrw.org) (Erişim: 7.5.2018)

<sup>13</sup> BRODY Reed: Bringing a Dictator to Justice: The Case of Hissène Habré, in *Journal of International Criminal Justice*, V.13, Issue 2, 1 May 2015, s.212 <https://doi.org/10.1093/jicj/mqv005> (Erişim:27.6.2018)

<sup>14</sup> <http://www.icj-cij.org/files/case-related/144/144-20120720-JUD-01-00-FR.pdf> (Erişim: 28.6.2018)

başvuruyu kabul edilemez bulmuş ve hiçbir şekilde esasa girmeksizin başvuruyu 5 Kasım 2013 tarihli kararıyla reddetmiştir<sup>15</sup>.

## **B. Olağanüstü Afrika Dairelerine Dair Antlaşma ve Statü**

### **1. Antlaşma**

Senegal Cumhuriyeti Hükümeti ile Afrika Birliği Arasında Senegal Yargı Makamları Bünyesinde Olağanüstü Afrika Dairelerinin Kurulmasına Dair Antlaşma uyarınca Çad ülkesinde 7 Haziran 1982 ile 1 Aralık 1990 arasında işlenen uluslararası hukukun, uluslararası teamüllerin ve Çad ile Senegal'in taraf olduğu uluslararası antlaşmaların ağır ihlalleri ve suçların esas sorumlularının yargılanmasıyla görevli söz konusu Daireler kurulmuştur (m.1/1).

Daireler; Statüyü, uluslararası ceza hukukunu, Senegal Ceza Kanununu, Ceza Muhakemesi Kanununu ve ilgili diğer Senegal yasalarını uygulayacaklardır (m.1/4). Statü de antlaşmasının eki ve ayrılmaz bir parçasıdır (m.1/5).

Dairelerin Senegal vatandaşı olmayan üyeleri 1961 Viyana Sözleşmesi'nde öngörülen bağışıklıklardan ve dokunulmazlıklardan yararlanırlarken, Senegal vatandaşı üyeler, savcılar ve idari personel de 1965 tarihli Afrika Birliği Örgütü Bağışıklıklar ve Dokunulmazlıklara Dair Genel Sözleşmesi kapsamında korunmaktadırlar (m.6).

Müdafiler de; görevleri kapsamında yaptıklarından dolayı yakalanamazlar, tutuklanamazlar, bu kapsamda yaptıklarından ya da söyledikleri sözlerden dolayı, görevleri sona erdikten sonra da haklarında ceza ya da hukuk davası açılmaz Eşyalarına, görevleriyle ilgili belgelerine el konamaz. Seyahat özgürlükleri kısıtlanamaz (m.7).

Ayrıca antlaşmada tanıklar ile bilirkişilerin seyahatlerinin kolaylaştırılması, davayla ilgili tümü kişilerin güvenliklerinin sağlanması ve adli yardımlaşma yükümlülükleriyle de ilgili düzenlemeler yer almaktadır (m.8. 9. 10).

### **2. Statü**

Antlaşmanın eki ve ayrılmaz bir parçası olan Statü; Dairelerin yetkisini, oluşumunu ve yargılama kurallarını belirleyen 37 maddelik göreceli kısa bir metindir.

#### **a. Zaman bakımından yetki**

Olağanüstü Afrika Daireleri, 7 Haziran 1982 ile 1 Aralık 1990 arasında yani bir başka deyişle Hissein Habré'nin devlet başkanı olduğu

---

<sup>15</sup>Fransızca kararın tam metni için bkz. [http://www.courtecawas.org/site2012/pdf\\_files/decisions/judgements/2013/HISSEIN%20HABRE\\_c\\_REPUBLIC\\_OF\\_SENEGAL2013.pdf](http://www.courtecawas.org/site2012/pdf_files/decisions/judgements/2013/HISSEIN%20HABRE_c_REPUBLIC_OF_SENEGAL2013.pdf) (Erişim: 6.7.2018)

dönemde işlenen bazı suçlar bakımından yetkilidir (m.1). Dolayısıyla suçlar işlendikten sonra kurulduğu için olağanüstü mahkeme niteliği taşımaktadır. Zaten adı belirlenirken de bu nitelik açıkça vurgulanmıştır. Uluslararası alanda kurulan ad hoc mahkemelerin genel niteliğidir. Ad hoc mahkemelerin yarattığı sorunlar bu Daireler açısından da geçerlidir<sup>16</sup>.

#### **b. Yer bakımından yetki**

Dairelerin yer bakımından yetkisi, Çad ülkesi ile sınırlıdır (m.1). Dolayısıyla bu ülkede işlenen suçlar bakımından Daireler yargı yetkilerini kullanabilmektedirler. Zaten gelişim süreci düşünüldüğünde bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Öğretide, bulunduğu yer dışında işlenen uluslararası suçları yargılayan Dairelerin, evrensel yetki kullandığı vurgulanmaktadır<sup>17</sup>.

#### **c. Kişi bakımından yetki**

Gerek antlaşma, gerekse Statü “esas sorumlular” (principaux responsables), sözünü kullanmaktadır. Dolayısıyla kurulan mahkemenin kişi bakımından yetkisinin üst düzey yetkililer, daha çok emir verenlerle sınırlı olduğu kabul edilebilir. Zaten kuruluşun çıkış noktasının dönemin devlet başkanının yargılamak olduğu dikkate alındığında da aynı sonuca ulaşılmaktadır. Nitekim Daireler, dönemin devlet başkanı Hissein Habré’yi, aşağıda açıklanacağı üzere, yargılayıp mahkûm etmiştir. Bunun yanında dönemin beş üst düzey yöneticisi hakkında iddianame hazırlanmış ancak Dairelerin önüne getirilip yargılanmaları söz konusu olmamıştır<sup>18</sup>. Zira genel olarak Daireler ile işbirliği yapan Çad devleti, iki şüpheliyi iade etmeyi reddetmiştir<sup>19</sup>.

Ayrıca Roma Statüsüne benzer biçimde üst, astının Statüdeki suçları işlediğini bilmesine karşın onu engellemezse ya da cezalandırılması için gerekenleri yapmazsa sorumlu olmaktadır (m.10/5). Diğer yandan emri ifa da, tıpkı uluslararası suçların yargılmasında alışlageldiği üzere, ast açısından bir hukuka uygunluk nedeni oluşturmakta, yalnızca takdiri bir indirim nedeni olabilmektedir (m.10/5)<sup>20</sup>.

#### **d. Madde bakımından yetki**

Daireler, dört suçu yargılama yetkisine sahiptir (m.4). Bunlar da; soykırım suçu (m.5), insanlığa karşı suçlar (m.6), savaş suçları (m.7) ve

<sup>16</sup> ÖNOK, s.9 vd.

<sup>17</sup> HOGESTOL, s. 153.

<sup>18</sup> Ayrıntılar için bkz. <https://www.fidh.org/fr> (Erişim: 4.7.2018)

<sup>19</sup> BRODY, s. 216.

<sup>20</sup> Karş. Roma Statüsü m.33, TCK m.24

işkencedir (m.8). Ayrıca bu suçlar, Statü bakımından zamanaşımına uğramamaktadır (m.9)<sup>21</sup>.

### **i. Soykırım**

Klasik tanım benimsenmiştir. Ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubun kısmen veya tamamen yok edilmesi özel kastı bulunmalıdır. Bu bağlamda kasten öldürme, grup üyelerinin bedensel veya ruhsal bütünlüklerine yönelik ciddi saldırılar, grubun tamamen veya kısmen yok olmasına neden olacak koşullara yaşamaya mahkûm edilmesi, grubun içindeki doğumların engellenmesi ve çocukların başka bir gruba zorla nakli soykırımdır. Türk Ceza Kanunu'nda yer alan "bir planın icrası" koşulu aranmamaktadır (TCK m.76).

### **ii. İnsanlığa karşı suçlar**

Bentlerde sayılan eylemlerin, sivil nüfusa karşı genel ya da sistematik saldırılarla işlenmesi gerekmektedir. Söz konusu eylemler; cinsel saldırı, cinsel kölelik, zorla fahişelik, zorla kısırlaştırma, benzer ağırlıkta her türlü cinsel şiddet, kasten öldürme, yok etme, zorla nakil, apartheid suçu, köleleştirme, kaçırma, işkence ve kötü muameledir. Türk Ceza Kanunu'nda yer alan "bilimsel deneylere tabi kılma" yer almamaktadır (TCK m.77). Ayrıca "benzer ağırlıkta her türlü cinsel şiddet" ifadesinin Ceza Hukukunda yasak olan kıyas kurumunu çağrıştırdığı da yeri gelmişken belirtilmelidir.

### **iii. Savaş suçları**

İlk fıkrada 1949 Cenevre Sözleşmelerine, ikinci fıkrada ise 1949 Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3.maddesine ve 1977 Ek Protokol II'ye atıfla, uluslararası olan veya olmayan silahlı çatışma sırasında işlenen çok sayıda eylemi savaş suçu saymaktadır. Kastan öldürme, rehin alma, toplu cezalandırma, yağmalama...vb.

### **iv. İşkence**

Yukarıda gerçek uluslararası suçlara ek olarak işkence suçu da tanımlanmıştır. Öncelikle failin, mağdurdan ya da üçüncü bir kişiden bilgi veya itiraf elde etme, suçlandığı bir eylem nedeniyle cezalandırma, sindirme, baskı altına alma ya herhangi bir ayrımcılık amacının yani özel kastının bulunması gerekmektedir. Oysa Türk Ceza Kanunu uyarınca işkence suçu genel kastla işlenmektedir (TCK m.94)<sup>22</sup>. Diğer yandan Statü

<sup>21</sup> Türk Ceza Kanunu uyarınca soykırım, insanlığa karşı suçlar ve işkence suçu için zamanaşımı işlememektedir (m.76/4, m.77/4, m.94/6). Savaş suçları ise Türk Ceza Kanunu'nda yer almamaktadır.

<sup>22</sup> Bu durumun yarattığı sorunlar ve tartışmalar için bkz. TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s.282.

uyarınca işkence suçu tıpkı Türkiye'deki gibi ancak kamu görevlisi ya da resmi görevle ya da kamu görevlisinin yönlendirmesi ya da rızasıyla hareket eden kişi tarafından işlenebilen özgür bir suçtur. Cezalar: Statü tarafından öngörülen yaptırımlar (m.24), Uluslararası Ceza Mahkemesini Kuran Roma Statüsü ile aynıdır (Roma Statüsü m.77). Buna göre hapis cezasının üst sınırı 30 yıl olmakla birlikte suçun ağırlığı ve hükümlünün kişisel durumu nedeniyle müebbet hapis cezası verilebilecektir (1.fikra). Ayrıca Daireler, Senegal Hukuku çerçevesinde para cezası da verebilecekleri gibi müsadereye de hükmedebileceklerdir (2.fikra).

#### e. Dairelerin oluşumu

Olağanüstü Afrika Daireleri, dört farklı yargı yerinden oluşmaktadır. 1) Özel Dakar Bölgesel Mahkemesi bünyesindeki Olağanüstü Afrika Soruşturma Dairesi, 2) Dakar İstinaf Mahkemesindeki, Olağanüstü Afrika İtham Dairesi, 3) Dakar İstinaf Mahkemesindeki, Olağanüstü Afrika Ağır Ceza Dairesi, 4) Dakar İstinaf Mahkemesi nezdindeki Olağanüstü Afrika Ağır Ceza İstinaf Dairesidir (m.2). Uluslararasılaşmış diğer mahkemelerden biraz daha farklı biçimde başkanlar dışında, yalnızca Senegalli üyelerden oluşmaktadır<sup>23</sup>. Buna göre birinci dairede dört asil iki yedek, ikincisinde üç asil bir yedek, üçüncüsünde iki asil iki yedek ve sonuncusunda da iki asil ve iki yedek üye yer almaktadır. Üyelerin tamamı Senegal Adalet Bakanının önerisi üzerine Afrika Birliği Komisyonu Başkanınca atanmaktadır (m.11). Aynı şekilde Senegal vatandaşı olan Başsavcı ve üç yardımcısı da Senegal Adalet Bakanının önerisi üzerine Afrika Birliği Komisyonu Başkanınca atanmaktadır (m.12).

#### f. Yargılama

Olağanüstü Afrika Daireleri önündeki yargılamanın, klasik bir ceza yargılamasından farkı yoktur. Öncelikle Statü, açıkça düzenlenmeyen alanlarda ise Senegal Ceza Muhakemesi Kanunu uygulanmaktadır (m.16). Savcı, resen ya da başvuru üzerine bir olayı araştırır ve iddianame düzenler, Soruşturma Dairesi de kamu davasını açar (m.17). Sanık, uluslararası sözleşmelerde de korunan temel haklara sahiptir (m.21). Hatta Afrika Birliği ile Senegal Cumhuriyeti, 24 Temmuz 2014 tarihinde bir Ek Sözleşme imzalayarak Statü'ye ek yapmış ve sanık haklarını güçlendirmişlerdir. Buna göre Olağanüstü Afrika Daireleri bünyesinde

<sup>23</sup> BM ile işbirliği içerisinde kurulan Sierra Leone, Kamboçya, Lübnan ve Doğu Timor Mahkemelerinde yerli üyelerin yanında yabancı üyeler de yer almaktadır. İskoç üyelerden oluşan Lockerbie Mahkemesi de yalnızca yerli üyelerden oluşmaktadır bkz. TEZCAN Durmuş / ERDEM Mustafa Ruhan / ÖNOK R. Murat: Uluslararası Ceza Hukuku, 4.Baskı, Ankara, 2017, s.386 vd.

savunma haklarının korunmasından ve gerekli hukuki desteğin sağlanmasında sorumlu bir Savunma Bürosu kurulmuştur. Finansmanı da Dairelerin bütçesinden karşılanmaktadır.

Yargılama, açık duruşmalarla Fransızca dilinde yapılmakta ve hatta dışarıdan katılımın sağlanması için Statü, gerekli tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır (m.22, m.30 ve m.33). Tüm duruşmalar kaydedilmektedir (m.36). Tanıklar ve bilirkişilerin korunması sorumluluğu da Senegal hükümetine verilmektedir (m.34 ve m.35). Sonuçta, yargılamayı yapan Olağanüstü Afrika Ağır Ceza Dairesi, çoğunlukla aldığı karar uyarınca sanığı suçlu bulursa tıpkı Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsündeki gibi otuz yıla kadar hapis cezasına karar verebilmektedir. Hatta suçun ağırlığı ve hükümlünün kişisel durumunu dikkate alarak ömür boyu hapis cezası verebilmekte, ayrıca para cezası ve müsadereye de hükmedebilmektedir (m.23, m.24). Para cezası açısından Senegal Kanununa atıf yapılması belirli bir oranda belirlilik sağlarken, hapis cezalarının toptan belirlenmiş olması suçta ve cezada kanunilik ilkesi bakımından önemli bir eksiklik. <sup>24</sup> Ayrıca Dairenin, onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde mağdurların tazmin edilmesine yönelik karar verme yetkisi de vardır. Söz konusu tazminat, özel bir fondan karşılanmaktadır (m.27 ve m.28).

Olağanüstü Afrika Ağır Ceza Dairesi tarafından verilen hükme karşı gidilebilen tek yasa yolu istinaftır. Olağanüstü Afrika Ağır Ceza İstinaf Dairesi de, davayı uluslararası ceza mahkemelerinin içtihatlarını da dikkate alarak incelemekte ve sonuçta onamakta, iptal etmekte veya düzeltmektedir (m.25).

Statü uyarınca istinaf dışında hiçbir yasa yolu bulunmadığı gibi istinaf yargılaması sonucunda verilen karara karşı da herhangi bir yasa yolu öngörülmemiştir. İstinaf Dairesinin kararları kesindir (m.25/4). Ancak Dairelerce verilen kararlar kesinleştikten sonra Olağanüstü Afrika Daireleri hukuken ortadan kalkmaktadır ve daha sonra ortaya çıkacak hukuki sorunlarda yerel mahkemeler yani Senegal mahkemeleri yetkili hale gelmektedir (m.37). Dolayısıyla başta adli hata nedeniyle yargılamanın yenilenmesi olmak üzere olası tüm sorun, itiraz ve başvurularda, Senegal Ceza Muhakemesi Kanunu çerçevesinde işlem yapılabilmesi hukuken olanaklıdır. Statüdeki, yeniden yargılama yasağı, bu açıdan bir engel oluşturmamaktadır (m.19).

<sup>24</sup> ÖNOK, s.236. Yazar, Roma Statüsünde yer alan, ayrı içerikteki 77.maddeyi açıklarken, bunun bir ilerleme olduğunu, zira Eski Yugoslavya ve Ruanda Mahkemelerinin Statülerinde sürenin bile açıkça belirtilmediğini vurgulamaktadır.

Son olarak, hükmedilen ceza ve tedbirler, infaz konusunda Senegal ile anlaşma yapan Afrika Birliği üyesi devletlerden birinde, uluslararası standartlar çerçevesinde o devletin mevzuatına göre yapılacaktır. İlgili devlet cezanın süresiyle bağlıdır. Para cezası ve müsadereyi de yerel makamlar, ulusal mevzuat çerçevesinde infaz edeceklerdir (m.26).

### III. HABRE DAVASI

Yukarıda açıklanan süreci başlatan kişi, Olağanüstü Afrika Dairelerinin zaman bakımından yetki alanına giren sürede Çad'ın devlet başkanı olan Hissein Habré'dir. Dairelerin kurulmasının ardından, 30 Haziran 2013 tarihinde Daireler Başsavcısının talebi üzerine Olağanüstü Afrika Soruşturma Dairesinin kararı ile tutuklanmıştır. Yaklaşık 20 ay süren soruşturmanın sonunda Başsavcı, Habré hakkında 5 Şubat 2015 tarihli iddianame ile insanlığa karşı suç, işkence ve savaş suçundan dava açılmasını istemiştir.

1. İlk Derece Yargılaması: Yargılama usulüne göre bu konuda karar vermeye yetkili olan Soruşturma Dairesi ise “*Askeri gerekliliklerin haklı kılmadığı, büyük çapta, haksız ve keyfi biçimde malların yıkımı ve zimmete geçirilmesi*” (m.7/1-c) ve “*Bir savaş esirinin ya da korunan herhangi bir başka kişinin usulüne uygun ve tarafsız biçimde yargılanma hakkından mahrum edilmesi*” (m.7/1-e) suçlamaları bakımından kovuşturamama kararı verirken, şu suçlamalarla ilgili olarak dosyayı Ağır Ceza Dairesinin önüne göndermiştir:

- İnsanlığa karşı suçlar (m.6 ve m.10)
  - Kasten öldürme (m.6/b)
  - Yoğun veya sistematik yargısız infazlar (m.6/f)
  - Kişilerin kaçırılması ve kaybedilmesi (m.6/f)
  - İşkence veya politik, ırksal, ulusal, etnik, kültürel, dinsel veya cinsiyetçi amaçlarla büyük acılara ya da vücut bütünlüğüne veya fiziksel ya da psişik sağlığa ciddi zararlara kasten yol açan insanlık dışı davranışlar (m.6/f)
- Savaş suçları (m.7 ve m.10)
  - Kasten öldürme (m.7/1-a)
  - İşkence ve insanlık dışı muameleler (m.7/1-b)
  - Yasadışı nakil veya yasadışı tutma (m.7/1-f)
  - Hayata ve vücut bütünlüğüne saldırılar (m.7/2-a)
  - İşkence suçu (m.8 ve m.10)

Duruşmalar 20 Temmuz 2015’da başlamıştır. Elli altı duruşma gününde doksan üç tanık ifade vermiş<sup>25</sup> ve Daire, 30 Mayıs 2016 tarihli açık duruşmada Hissein Habré’yi aşağıdaki eylemlerden suçlu bulduğu hükmünü açıklamıştır:

- İnsanlığa karşı suçlar bakımından; cinsel saldırı, köleleştirme, yoğun ve sistematik yargısız infazlar, kişilerin kaçırılması ve kaybedilmesi, işkence insanlık dışı davranışlar,
- İşkence suçu,
- Savaş suçları bakımından; kasten öldürme, işkence, insanlık dışı muameleler, yasadışı tutma

Yasadışı nakil eylemi bakımından beraat kararı veren Daire, somut koşulları da dikkate alarak Habré’yi ömür boyu hapis cezasına mahkûm etmiştir. Buna karşın savcılığın, el konulan malların suçtan elde edildiğini yeterli biçimde kanıtlayamadığı gerekçesiyle müsadereyi reddetmiştir. Savunma tarafı 10 Haziran 2016 tarihinde söz konusu hükme karşı istinaf yasa yoluna başvurmuştur. Diğer yandan mağdurlara yönelik onarım konusu da Daire önünde tartışma konusu olmuş ve Dairenin 29 Temmuz 2016 tarihinde konuyla ilgili verdiği kararda, mağdurları doğrudan veya dolaylı mağdur olmalarına ve mağdur oldukları eylemlere göre gruplara ayırmış ve bu çerçevede tazminat miktarları belirlenmiştir. Bu karar da hem katılanlarca hem savunma tarafınca İstinaf Dairesinin önüne taşınmıştır.

2. İstinaf Aşaması: İstinaf başvuruları üzerine 29 Eylül 2016 tarihinde yedi aylık bir süre için atanan üyelerle oluşturulan Olağanüstü Afrika Daireleri Ağır Ceza İstinaf Dairesi, 3 Ekim 2016 tarihinde çalışmaya başlamış ve açılış duruşmasını 9 Ocak 2017’de yapmıştır. Daire, savunma tarafının istinaf aşamasında yeni kanıt getirilmesi yönündeki taleplerini reddetmiştir. Hükmünü de 27 Nisan 2017 tarihli duruşmada açıklamıştır.

İstinaf Dairesi, cinsel saldırı suçuyla ilgili mahkûmiyet hükmünü iptal etmiş ve bu eylemden dolayı beraat kararı vermiştir. Zira savcılığın hazırladığı iddianamede ve İtham Dairesinin aldığı dava açma kararında aslında yer almayan bu eylem, Ağır Ceza Dairesi önünde ifadeler alınırken anlaşılmuştur. Ağır Ceza Dairesi ise yerel ve uluslararası hukukları dikkate alarak yargı yerinin, iddianamedeki hukuki

---

<sup>25</sup> HOGESTOL, s. 153.

nitelendirmeye bağlı olmadığı gerekçesiyle bu eylem açısından da mahkûmiyet hükmü kurmuştur.

İstinaf Dairesi ise başta Senegal ve Fransa hukukları olmak üzere ulusal hukukları ve Uluslararası Ceza Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları olmak üzere uluslararası hukuk örneklerini dayanak olarak alıp tartışmalı ifadelerin soruşturma yargıçlarına sunulmadığını, sanığa ne ilk sorgusunda ne de sonraki ifadelerinde bildirildiğini, kamu davasının açılmasıyla ilgili olarak savcılığın görevli olmasına karşın savcılığın bu eylemi ileri sürmediğini belirtmiştir. Daireye göre mevcut hukuk kuralları çerçevesinde yargılama yapan bir yargı makamının, olayı hukuken farklı nitelendirme yetkisi olmakla birlikte, bunun sınırı iddianamede gösterilen olaylar olup savcılıkça ileri sürülmeyen bir olayı yargılama yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla Ağır Ceza Dairesi takdir hatası yapmıştır, kararı bu açıdan iptal edilmelidir. Ancak İstinaf Dairesi, söz konusu iptalin hüküm üzerinde bir etkisi olmadığını da eklemiştir<sup>26</sup>.

Hükümle ilgili diğer tüm başvuruları ise reddetmiştir. Onarım ile ilgili kararda da kısmen iptal kararı vererek yeni bir düzenleme yapmıştır<sup>27</sup>.

#### IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Olağanüstü Afrika Daireleri ve Habré davası gerek uluslararası hukuk gerekse ceza hukuku bakımından birçok dikkat çekici unsur ve gelişmeyi bünyesinde barındırmaktadır.

Öncelikle Hissein Habré, ilk defa yargılanan ve mahkûm edilen devlet başkanı olmasa da, insanlığa karşı suçlardan başka bir ülkenin mahkemelerinde mahkûm edilen ilk devlet başkanı olmuştur<sup>28</sup>. Dolayısıyla hem devlet başkanlarının dokunulmazlığının istisnaları hem de evrensel yargı yetkisi bakımından önemli bir gelişmedir. Aynı şekilde uluslararası Afrika adalet mekanizmasınca yargılanan ilk kişidir<sup>29</sup>. Bu da

<sup>26</sup> Türkiye’de Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca mahkeme, iddianamede belirtilen olayla mutlak olarak bağlıdır ancak hukuki nitelendirmeyi iddia ve savunmalara bağlı olmaksızın serbestçe takdir eder (CMK m.225). Ancak iddianamedekinden farklı bir nitelendirme söz konusu ise sanığa önceden bilgi verilip ek savunma hakkı tanınmak zorundadır (CMK m.226). Ayrıntılı bilgi için bkz. YENİSEY Feridun / NUHOĞLU Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, 5.Baskı, Ankara, 2017, s.781 vd.

<sup>27</sup> İstinaf Mahkemesi kararının tamamı için bkz. [http://forumchambresafricaines.org/wp-content/uploads/2015/08/Arre%CC%82t\\_inte%CC%81gral\\_AppelCAE.pdf](http://forumchambresafricaines.org/wp-content/uploads/2015/08/Arre%CC%82t_inte%CC%81gral_AppelCAE.pdf) (Erişim:4.7.2018)

<sup>28</sup> HOGESTOL, s. 147.

<sup>29</sup> HOGESTOL, s. 147.

Afrika kıtası özelinde tarihsel önemi olan bir hukuksal bir sonuçtur. Ancak Dairelerin adında da belirtildiği üzere suçların işlenmesinden sonra kurulmasından kaynaklanan “olağanüstü” niteliği, uluslararası hukukta çok sayıda örneği bulunsa da, yerleşik ceza hukuku ilkeleri bakımından son derece sorunludur.

İkinci olarak, söz konusu örnek, uluslararasılaşmış mahkemelerin uluslararası mahkemelere oranla birçok açıdan daha etkin olduğun gösteren önemli bir örnektir. Örneğin Olağanüstü Afrika Dairelerinin toplam harcaması 11,4 milyon ABD Doları seviyesinde kalmışken, Sierra Leone Mahkemesi, Eski Yugoslavya veya Ruanda Mahkemesi ya da Uluslararası Ceza Mahkemesininiki yüz milyonlarca hatta milyarlarca ABD Dolarına çıkmıştır<sup>30</sup>. Diğer yandan çatışma sonrası ülkelerde, “uluslararasılaşmış” / “karma” mahkemelerin, uluslararası mahkemelere oranla siyasi ve ekonomik açıdan daha sürdürülebilir olduğu da ifade edilmektedir<sup>31</sup>.

Bununla birlikte Olağanüstü Afrika Dairelerini benzerlerinden daha özel kılan bir diğer tarafı da, önceki örneklere kıyasla, uluslararası unsurların en az yer aldığı mahkeme olmasıdır. Afrika Birliği tarafından atanan iki Daire başkanı dışında tüm üyeler Senegalli olduğu gibi soruşturma yargıçları ya da iddia makamı içerisinde yabancı kimse de bulunmamaktadır<sup>32</sup>. Hem bu yapısal yönüyle hem de uluslararası bir antlaşmayla oluşturulan Statüsünün yanında ulusal Senegal mevzuatını da uygulaması, Dairelerin ulusal yönünü daha baskın ve dikkat çekici kılmıştır.

Son olarak Olağanüstü Afrika Dairelerinin, Roma Statüsü ile kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Afrika ülkeleri arasında, daha çok Afrika’dan gelen davalara odaklanıldığı iddiasından kaynaklanan gerginlik nedeniyle, Afrika ülkelerinin geliştirdiği bir çözüm olduğu ifade edilmektedir. Sürekli bir bölgesel Afrika Ceza Mahkemesinin kurulması için 2014 Malabo Protokolü kabul edilmiş olsa da bu konuda somut adımlar atılmamıştır<sup>33</sup>.

---

<sup>30</sup> BRODY, s.216

<sup>31</sup> HOGESTOL, s. 151-152.

<sup>32</sup> HOGESTOL, s. 152.

<sup>33</sup> HOGESTOL, s. 155. Protokol ve kurulmak istenen Mahkeme için bkz. Werle, Gerhard / Vormbaum, Moritz (ed.): *The African Criminal Court*, Dordrecht, 2017

## KAYNAKÇA

- BAYRAKTAR Köksal / EVİK Vesile Sonay / KURT Gülşah, Özel Ceza Hukuku: Uluslararası Suçlar, Cilt I, İstanbul, 2016
- BRODY Reed: *Bringing a Dictator to Justice: The Case of Hissène Habré*, Journal of International Criminal Justice, V.13, Issue 2, 1 May 2015, s.212 <https://doi.org/10.1093/jicj/mqv005> (Erişim:27.6.2018)
- CASSESE Antonio / GAETA Paola / BAIG Laurel / FAN Mary / GOSNELL Christopher / WHITING Alex: Cassese's International Criminal Law, 3rd Ed., Oxford, 2013
- HOGESTOL Sofie A. E.: The Habré judgment at the Extraordinary African Chambers: A singular victory in the fight against impunity, in Nordic Journal of Human Rights, 34:3, 2016, s.148, [www.tandfonline.com](http://www.tandfonline.com) <https://doi.org/10.1080/18918131.2016.1233374> (Erişim:28.6.2018)
- ÖNOK R. Murat: Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Ankara, 2003
- TEZCAN Durmuş / ERDEM Mustafa Ruhan / ÖNOK R. Murat: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 13. Baskı, Ankara, 2016
- TEZCAN Durmuş / ERDEM Mustafa Ruhan / ÖNOK R. Murat: Uluslararası Ceza Hukuku, 4.Baskı, Ankara, 2017
- TÖNER Şen Semin, Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı, İstanbul, 2000
- WERLE Gerhard – VORMBAUM Moritz (ed.): The African Criminal Court, Dordrecht, 2017
- YENİSEY Feridun / NUHOĞLU Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, 5.Baskı, Ankara, 2017
- The Columbia Encyclopedia, Columbia University Press 2017 (Erişim: 25.6.2018) <http://www.icj-cij.org/files/case-related/144/144-20120720-JUD-01-00-FR.pdf> (Erişim: 28.6.2018)
- [http://www.courtecawas.org/site2012/pdf\\_files/decisions/judgements/2013/HISSEIN%20HABRE\\_c\\_REPUBLIC\\_OF\\_SENEGAL2013.pdf](http://www.courtecawas.org/site2012/pdf_files/decisions/judgements/2013/HISSEIN%20HABRE_c_REPUBLIC_OF_SENEGAL2013.pdf) (Erişim: 6.7.2018)
- [http://forumchambresafricaines.org/wp-content/uploads/2015/08/Arre%CC%82t\\_inte%CC%81gral\\_AppelCAE.pdf](http://forumchambresafricaines.org/wp-content/uploads/2015/08/Arre%CC%82t_inte%CC%81gral_AppelCAE.pdf) (Erişim:4.7.2018)
- <https://www.fidh.org/fr> (Erişim: 7.5.2018)
- [www.hrw.org](http://www.hrw.org) (Erişim: 7.5.2018)

## 7 HAZİRAN 1982 İLE 1 ARALIK 1990 SÜRECİNDE ÇAD'DA İŞLENMİŞ ULUSLARARASI SUÇLARIN KOVUŞTURULMASI İÇİN SENEGAL MAKAMLARI BÜNYESİNDEKİ OLAĞANÜSTÜ AFRIKA DAİRELERİNİN STATÜSÜ\*

### **Madde 1 – Amaç**

İşbu Statünün amacı, Senegal'in uluslararası yükümlülüklerine uygun olarak, Afrika Birliği'nin 7 Haziran 1982 ile 1 Aralık 1990 arasında Çad'da işlenmiş uluslararası suçların Senegal Cumhuriyeti tarafından kovuşturulmasına dair kararının uygulamaya konmasıdır.

### **Madde 2 – Olağanüstü Afrika Dairelerinin kurulması**

Senegal Cumhuriyeti yargı makamları bünyesinde, aşağıdaki gibi Olağanüstü Afrika Daireleri kurulmuştur:

- Özel Dakar Bölgesel Mahkemesi bünyesindeki bir Olağanüstü Afrika Soruşturma Dairesi;
- Dakar İstinaf Mahkemesindeki bir Olağanüstü Afrika İtham Dairesi;
- Dakar İstinaf Mahkemesindeki bir Olağanüstü Afrika Ağır Ceza Dairesi;
- Dakar İstinaf Mahkemesi nezdindeki bir Olağanüstü Afrika Ağır Ceza İstinaf Dairesi.

### **Madde 3 – Yetki**

- Olağanüstü Afrika Daireleri, 7 Haziran 1982 ile 1 Aralık 1990 sürecinde Çad ülkesinde işlenmiş olan uluslararası hukuk, uluslararası teamül ile Çad'ın taraf olduğu uluslararası anlaşmaların ağır ihlalleri ve suçların esas sorumlularını kovuşturmak ve yargılamakla yetkilidir.
- Olağanüstü Afrika Daireleri, yetkisi kapsamındaki suçlardan en ağır olanlarını kovuşturmayı tercih edebilir.

### **Madde 4 – Olağanüstü Afrika Dairelerinin yetkisine giren suçlar**

İşbu Statü uyarınca, Olağanüstü Afrika Daireleri, aşağıdaki suçlardan yetkilidir:

- Soykırım suçu;
- İnsanlığa karşı suçlar;
- Savaş suçları;
- İşkence.

### **Madde 5 – Soykırım suçu**

İşbu Statü bakımından, soykırım suçundan, ulusal, etnik, ırksal veya dinsel grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi kastıyla aşağıdaki eylemlerden herhangi birinin işlenmesi anlaşılır:

- Grup üyelerinin kasten öldürülmesi;
- Grup üyelerinin vücut veya ruhsal bütünlüğüne yönelik ciddi zararlar;
- Grubun, tamamen veya kısmen yıkımına yol açacak yaşam koşullarına kasten maruz bırakılması;
- Grubun içerisindeki doğumları engelleyici tedbirler;
- Gruptaki çocukların zorla başka bir gruba nakli.

### **Madde 6 – İnsanlığa karşı suçlar**

İşbu Statü bakımından, insanlığa karşı suçtan, sivil nüfusa karşı genel veya sistematik bir saldırı dolayısıyla aşağıdaki eylemlerden birinin işlenmesi anlaşılır:

\* Yazarın notu: Çeviri gayri resmî nitelikte olup tarafımızca yapılmıştır

- Cinsel saldırı, cinsel kölelik, zorla fahişelik, zorla kısırlaştırma ve benzer ağırlıktaki her türlü cinsel şiddet;
- Kasten öldürme;
- Yok etme;
- Zorla nakil;
- Apartheid suçu;
- Köleleştirme veya yoğun veya sistematik yargısız infazlar, kişilerin kaçırılması ve kaybedilmesi;
- İşkence veya politik, ırksal, ulusal, etnik, kültürel, dinsel veya cinsiyetçi amaçlarla büyük acılara ya da vücut bütünlüğüne veya fiziksel ya da psikik sağlığa ciddi zararlara kasten yol açan insanlık dışı davranışlar.

#### **Madde 7 – Savaş suçları**

1. İşbu Statü bakımından, 12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmeleri hükümlerince korunan silahlı kuvvetler mensuplarına, savaş esirlerine veya sivilere ya da mallara karşı aşağıdaki eylemlerin işlenmesi savaş suçu oluşturur:
  - Kasten öldürme;
  - İşkence veya biyolojik deneyler ya da vücut bütünlüğüne ve psikik bütünlüğüne karşı kasten büyük acılara yol açanlar da dâhil olmak üzere insanlık dışı muameleler;
  - Askeri gerekliliklerin haklı kılmadığı, büyük çapta, haksız ve keyfi biçimde malların yıkımı ve zimmete geçirilmesi;
  - Bir savaş esirini ya da korunan herhangi bir başka kişiyi, silahlı kuvvetlerde hizmete zorlama;
  - Bir savaş esirinin ya da korunan herhangi bir başka kişinin usulüne uygun ve tarafsız biçimde yargılanma hakkından mahrum edilmesi;
  - Zorla veya yasadışı nakil veya yasadışı tutma;
  - Rehin alma.
2. Olağanüstü Afrika Daireleri, 12 Ağustos 1949 Savaş Zamanında Mağdurların Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3.maddesi ve adı geçen Sözleşmelere 8 Haziran 1977 Ek Protokol II'nin ciddi ihlallerini gerçekleştiren kişileri yargılamaya yetkilidir. Bu ihlaller şunlardır:
  - a) Kişilerin hayatına, sağlığına ve fiziksel veya ruhsal rahatlığına yönelik saldırılar özellikle, öldürme, ayrıca işkence, uzvun kesilmesi veya her türlü bedensel ceza biçimindeki zalimane muameleler;
  - b) Toplu cezalandırma;
  - c) Rehin alma;
  - d) Terör eylemleri;
  - e) Kişinin haysiyetine yönelik ciddi zararlar, özellikle aşağılayıcı ve küçük düşürücü muameleler, cinsel saldırı, zorla fahişelik ve her türlü müstehcenlik;
  - f) Yağmalama;
  - g) Öncelikle usulüne uygun olarak kurulmuş bir mahkeme tarafından ve medeni toplumlarca vazgeçilmez olarak tanınmış yargısal güvenceleri içeren bir yargılama olmaksızın mahkûm etme ve infaz etme;
  - h) Yukarıda yazılı eylemlerin işleneceği tehdidi.

#### **Madde 8 – İşkence**

Kendisinden veya üçüncü bir kişiden bilgi ya da itiraf almak, onu ya da üçüncü bir kişiyi işlediği ya da işlediğinden şüphelenilen bir eylem nedeniyle cezalandırmak, onu

veya üçüncü bir kişiyi korkutmak, ona veya üçüncü bir kişiye baskı yapmak amacıyla ya da ne olursa olsun herhangi bir ayrımcılık biçimine dayanan başkaca bir sebeple kasten bir kişiye, fiziksel veya zihinsel, şiddetli ağrı veya acı verilmesi; eğer bu ağrı veya acılar bir kamu görevlisi veya resmi görevli tarafından veya onun kıskırtmasıyla veya açık ya da zımnî onanıyla veriliyorsa, işbu Statü anlamında, “işkence” terimini ifade eder.

**Madde 9 – Zamanaşımına uğramama**

Olağanüstü Afrika Dairelerinin yetkisindeki suçlar zamanaşımına uğramaz.

**Madde 10 – Bireysel ceza sorumluluğu ve resmi sıfatın ilgisizliği**

1. İşbu Statü uyarınca, Olağanüstü Afrika Daireleri, gerçek kişiler açısından yetkilidir.
2. Her kim, işbu Statünün 5 ile 8.maddelerinde öngörülen bir suçta işler, işlenmesini emreder, planlar veya o suçun işlenmesine azmettirir ya da herhangi bir biçimde yardım eder ve planlanmasına, hazırlanmasına veya icra edilmesine cesaretlendirirse, fail ya da suç ortağı olarak o suçtan bireysel olarak sorumlu olur.
3. Bir sanığın resmi sıfatı, ister devlet ister hükümet başkanı ya da yüksek bürokrat olsun, işbu Statü bağlamında ceza sorumluluğunu hiçbir halde kaldırmaz, aynı şekilde hükmedilen ceza için indirim nedeni oluşturmaz.
4. İşbu Statünün 5 ile 8.maddelerinde öngörülen eylemlerden herhangi birinin bir ast tarafından işlenmiş olması, eğer üst astın bu suçu işlemeye hazırlandığını biliyorsa ya da bilmek için nedenleri varsa veya yaptıysa ve üst de bu eylemin işlenmesini engellemek veya faillerin cezalandırılması için gerekli ve makul tedbirleri almamışsa, üstün ceza sorumluluğunu kaldırmaz.
5. Sanığın, hükümetin ya da üstün emrini ifa çerçevesinde hareket etmiş olması, onun ceza sorumluluğunu kaldırmaz ama ceza için indirim sebebi olarak kabul edilebilir.

**Madde 11 – Olağanüstü Afrika Dairelerinin oluşumu ve Yargıçların atanması**

1. Özel Dakar Bölgesel Mahkemesi Olağanüstü Afrika Soruşturma Dairesi, Senegal Adalet Bakanının önerisi üzerine Afrika Birliği Komisyonu Başkanı tarafından atanan, Senegal vatandaşlığına sahip dört (4) soruşturma yargıcı ve Senegal vatandaşlığına sahip iki (2) yedek yargıçtan oluşacaktır.
2. Dakar İstinaf Mahkemesi Olağanüstü Afrika İtham Dairesi, Senegal Adalet Bakanının önerisi üzerine Afrika Birliği Komisyonu Başkanı tarafından atanan, Senegal vatandaşlığına sahip üç (3) yargıç ve Senegal vatandaşlığına sahip bir (1) yedek yargıçtan oluşmaktadır.
3. Dakar İstinaf Mahkemesinde Olağanüstü Afrika Ağır Ceza Dairesi, Senegal Adalet Bakanının önerisi üzerine Afrika Birliği Komisyonu Başkanı tarafından atanan, bir başkan, Senegal vatandaşlığına sahip iki (2) yargıç ve Senegal vatandaşlığına sahip iki (2) yedek yargıçtan oluşmaktadır. Dairenin başkanı bir başka Afrika Birliği devletinin uyruğundan olur.
4. Dakar İstinaf Mahkemesi nezdindeki bir Olağanüstü Afrika Ağır Ceza İstinaf Dairesi, Senegal Adalet Bakanının önerisi üzerine Afrika Birliği Komisyonu Başkanı tarafından atanan, bir başkan, Senegal vatandaşlığına sahip iki (2) yargıç ve Senegal vatandaşlığına sahip iki (2) yedek yargıçtan oluşmaktadır. Dairenin başkanı bir başka Afrika Birliği devletinin uyruğundan olur.
5. Yargıçlar, üstün ahlaki vasıflarla donanmış, tarafsızlıkları ve dürüstlükleriyle tanınmış, en az on (10) yıl yargıçlık görevini ifa etmiş kişiler arasından seçilirler. Olağanüstü Afrika Ağır Ceza ve Ağır Ceza İstinaf Daireleri

Başkanları, ayrıca devletlerinde en yüksek yargı görevi için gerekli koşulları da taşımak zorundadırlar.

**Madde 12 - Savcılık**

1. Başsavcı, kişisel olarak veya yardımcıları aracılığıyla Olağanüstü Afrika Daireleri nezdinde savcılığı temsil eder. Senegal vatandaşı Başsavcı ve üç (3) yardımcısı Senegal Adalet Bakanının önerisi üzerine Afrika Birliği Komisyonu Başkanı tarafından atanırlar.
2. Savcılar, üstün ahlaki vasıflarla donanmış, tarafsızlıkları ve dürüstlükleriyle tanınmış olmak, en az on (10) yıllık mesleki tecrübeye ve büyük bir ceza soruşturma ve kovuşturma tecrübesine sahip olmak zorundadırlar.
3. Savcılık, işbu Statüde aksine hüküm olmadıkça, Olağanüstü Afrika Daireleri önünde kamu davasını yürütür. Bu amaçla, Senegal Ceza Muhakemesi Kanununun verdiği yetkilerden yararlanır.

**Madde 13 – Yazı işleri**

1. Olağanüstü Afrika Dairelerine, görevleri Senegal Ceza Muhakemesi Kanununa göre belirlenen bir ya da daha fazla yazı işleri memuru yardımcı olur.
2. Olağanüstü Afrika Dairelerinin yazı işleri memurları, Senegal Adalet Bakanı tarafından atanırlar.

**Madde 14 – Mağdurların katılmasına ilişkin genel ilkeler**

1. Katılma, soruşturma boyunca her an olabilir ve mağdur veya hak sahibi tarafından yazı işlerine yazılı taleple yapılır. Yazı işleri, talebi yetkili Daireye, savcılığa ve savunma makamına iletir.
2. Mağdurlar bir grup oluşturup, ortak seçtikleri tek bir vekil tarafından temsil edilmeyi seçebilirler. Adalet gerektirdiğinde, Olağanüstü Afrika Daireleri, mağdurlardan veya belli bir grup mağdurdan, gerektiğinde İdarecinin de yardımıyla, bir ya da daha fazla ortak vekil seçmelerini isteyebilir. Bu şekilde verilen vekâlet, her zaman geri alınabilir.
3. Eğer mağdurlar, yetkili Daire tarafından belirlenen sürede bir ya da daha fazla ortak vekil seçebilecek durumda değilse, Daire İdareciden bir ya da daha fazla vekil belirlemesini isteyebilir.
4. Eğer bir grup mağdur, ortak vekil için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise İdarecinin yardımını talep edebilirler, o da bu konuda karar verir.
5. İşbu Statünün hükümleri saklı olmak üzere, mağdurların katılma usulleri Senegal Ceza Muhakemesi Kanununa göre belirlenir.

**Madde 15 – Olağanüstü Afrika Dairelerinin idaresi**

1. Senegal Cumhuriyeti Adalet Bakanı, bir Olağanüstü Afrika Daireleri İdarecisi atar. İdareci, Olağanüstü Afrika Dairelerinin idaresinin ve hizmetinin yargısal olmayan yönleriyle görevlidir. Ayrıca farklı Daire Başkanları ve Savcılıkla işbirliği içinde Olağanüstü Afrika Dairelerinin insan kaynaklarını yönetir. İdareciye, görevini yerine getirirken, Olağanüstü Afrika Dairelerinin işleyişi için gerekli personel yardımcı olur.
2. İdareci, 24 Kasım 2010 tarihli Yuvarlak Masa Toplantısı Nihai Belgesiyle kurulan Yönetim Komitesi de de dâhil olmak üzere uluslararası toplumla ilişkilerinde Olağanüstü Afrika Dairelerini temsil eder.

3. Olağanüstü Afrika Daireleri İdarecisi, toplumsal farkındalığı arttırmaya yönelik eylemlerin yürütülmesi ve Olağanüstü Afrika Dairelerinin çalışmaları konusunda Afrikalı ve uluslararası kamuoyunun bilgilendirilmesi için uygun anlaşmalar yapabilir.
4. İdareci, Olağanüstü Afrika Dairelerinin önüne gelen tanıkların ve mağdurların, bu tanıkların ifadelerinin kendileri için tehlike doğurabileceği diğer kişilerin yönlendirilmesi ve onlara yardım edilmesiyle; aynı şekilde korunmaları ve güvenliklerinin sağlanması için tedbirlerin ve hazırlıkların öngörülmesiyle görevlidir. Bu amaçla, İdareci Çad ve Senegal hükümetleri ve diğer ilgili devletlerle eşgüdümlü hareket eder.
5. İdareci, Senegal ile diğer devletler arasında bir adli işbirliği mekanizmasının kurulmasına katkı sağlar.

**Madde 16 – Uygulanacak hukuk**

1. Olağanüstü Afrika Daireleri, işbu Statüyü uygular.
2. Statüde öngörülmemiş haller için, Senegal kanununu uygular.

**Madde 17 – Kamu davasının usulü ve açılması**

1. Olağanüstü Afrika Daireleri, öncelikle işbu Statüyü ve öngörülmemiş haller için Senegal Ceza Muhakemesi Kanununu uygular.
2. İşbu Statünün 5 ila 8.maddelerinde tanımlanan suçlar, uzlaşma konusu olamaz.
3. Kamu davası yalnızca Olağanüstü Afrika Daireleri nezdindeki savcılıkça açılabilir.
4. Savcı, resen ya da özellikle hükümetlerden, uluslararası örgütlerden ve sivil toplum örgütlerinden gelen bilgiler veya ikamet yerleri saklı kalmak üzere mağdurların şikâyeti üzerine araştırmaya başlayabilir.

**Madde 18 – Hazırlık soruşturmaları ve önceki muhakeme usulleri**

1. Olağanüstü Afrika Daireleri, adli işbirliği, ve gerektiğinde, işbu Statüde öngörülen suçlar için diğer devletlerin yargı makamlarınca yürütülen hazırlık soruşturmalarının sonuçlarının alınması ve kullanılması için gerekli tedbirleri alır.
2. Her türlü ceza kovuşturmasının naklini talep edebilir ve bu çerçevede talepte bulunulan ülkelerin yetkili makamlarınca oluşturulan tutanakları ve her türlü kanıtı geçerli sayabilir.

**Madde 19 – Non bis in idem**

1. İşbu Statüde aksine hüküm bulunmadıkça, kimse daha önce Olağanüstü Afrika Dairelerince yargılanıp mahkûm olduğu veya beraat ettiği suç oluşturan eylemlerden dolayı onun tarafından yargılanamaz.
2. Kimse daha önce Olağanüstü Afrika Dairelerince yargılanıp mahkûm olduğu veya beraat ettiği 5 ila 8.maddelerde öngörülen suçlardan dolayı başka bir yargı makamınca yargılanamaz.
3. Başka bir yargı makamınca 5, 6, 7 veya 8.maddelerin de kapsamına giren bir davranış için yargılanmış bir kimse, sadece eğer başka yargı makamı önündeki yargılama:
  - a) İlgili kişiyi, Olağanüstü Afrika Dairelerinin yetkisine giren suçlar bakımından ceza sorumluluğundan kurtarmak amacıyla yapılmışsa veya
  - b) Uluslararası hukukça öngörülmüş güvencelere saygı içerisinde bağımsız ve tarafsız biçimde yapılmamış ve fakat ilgiliyi adalet önüne çıkarma amacıyla uyumsuz koşullarda yapılmış olması halinde

Olağanüstü Afrika Daireleri tarafından yargılanabilir.

**Madde 20 – Af**

İşbu Statünün 5 ila 8.maddelerinde öngörülen suçlarla ilgili Olağanüstü Afrika Dairelerinin yargı yetkisindeki bir kişiye sağlanan af, kovuşturmayla engel olmaz.

**Madde 21 – Sanık hakları**

1. Olağanüstü Afrika Dairelerinin önünde tüm sanıklar eşittir.
2. Her sanığın, mağdurların ve tanıkların korunmasını sağlamak amaçlı olarak Olağanüstü Afrika Dairelerince alınan tedbirler saklı kalmak üzere, davasının hakkaniyetli ve aleni biçimde dinlenmesine hakkı vardır.
3. Her sanık, işbu Statüdeki düzenlemelere uygun olarak suçluluğu sabit olana kadar masum kabul edilir.
4. İşbu Statüye uygun olarak hakkındaki isnatların incelenmesi sırasında, her sanık asgari olarak şu güvencelere sahiptir:
  - a) En kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı biçimde, kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedenleriyle ilgili olarak bilgilendirilmek;
  - b) Savunmasını hazırlamak üzere gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak ve kendi seçtiği avukatıyla serbestçe görüşmek;
  - c) Gecikmeksizin yargılanmak;
  - d) Davasında hazır bulunmak ve kendini savunmak veya kendi seçeceği bir avukatın yardımından yararlanmak; avukatı yoksa, bu hakkının olduğu konusunda bilgilendirilmek ve adalet gerektirdiğinde, avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise, ücretsiz olarak bir avukatın yardımından yararlanmak;
  - e) İddia tanıklarını sorgulamak veya sorgulatmak ve iddia tanıkları ile aynı koşullarda savunma tanıklarının davet edilmelerini ve sorgulanmalarını sağlamak;
  - f) Kullanılan dili anlamıyorsa veya konuşmuyorsa ücretsiz olarak bir çevirmenin yardımından yararlanmak;
  - g) Kendine karşı tanıklık etmeye veya suçluluğunu itiraf etmeye zorlanmamak.

**Madde 22 – Duruşmalar**

Duruşmalar alenidir ve duruşmaların işleyişine ilişkin sorunlar Senegal Ceza Muhakemesi Kanununa göre çözümlenir.

**Madde 23 – Hüküm**

1. Olağanüstü Afrika Daireleri, hükmü bildirir ve insan haklarının, uluslararası hukukun ve uluslararası teamüllerin ağır ihlallerinden suçlu bulunan kişileri cezalara ve yaptırımlara mahkûm eder.
2. Hüküm, Olağanüstü Afrika Ağır Ceza Dairesi yargıçlarının çoğunluğuyla aleni duruşmada verilir. Yazılı ve gerekçelidir.

**Madde 24 – Cezalar**

1. Olağanüstü Afrika Daireleri, işbu Statünün 5 ila 8.maddelerinde öngörülen bir suçtan suçlu bulunan bir kişiye aşağıdaki cezalardan birini verebilir:
  - a) En fazla otuz (30) yıl süreli hapis cezası veya
  - b) Suçun ağırlığının ve mahkûm kişisel durumunun gerektirmesi halinde ömür boyu hapis cezası
2. Hapis cezasına, Olağanüstü Afrika Daireleri şunları ekleyebilir:
  - a) Senegal kanununca öngörülen koşullara göre belirlenecek bir para cezası;

- b) İyiniyetli üçüncü kişilerin haklarına hanel getirmeksizin, doğrudan veya dolaylı olarak suçtan kaynaklanan yararların, malların ve varlıkların müsaderesi

**Madde 25 – İstinaf usulü**

1. Olağanüstü Afrika Ağır Ceza İstinaf Dairesi, yalnızca Olağanüstü Afrika Ağır Ceza Dairesine karşı Savcı veya mahkûm edilen kişiler veya tazminat talepleriyle ilgili olarak katılanların istinaf başvurularını, aşağıdaki nedenlerle en son derece olarak incelemeye yetkilidir:
  - a) Bir usul hatası;
  - b) Yetkiye ilişkin hata da dâhil olmak üzere kararı geçersiz kılan, maddi hukuka ilişkin bir hata;
  - c) Adaletsizliğe yol açan, olaya ilişkin bir hata
2. Olağanüstü Afrika Ağır Ceza İstinaf Dairesi, duruma göre, Olağanüstü Afrika Ağır Ceza Dairesi tarafından verilmiş kararları onayabilir, iptal edebilir veya değiştirebilir.
3. Olağanüstü Afrika Ağır Ceza İstinaf Dairesi yargıçları, uluslararası ceza mahkemelerinin ve divanlarının içtihadından esinlenebilirler.
4. Olağanüstü Afrika Ağır Ceza İstinaf Dairesi tarafından verilen kararlar kesindir. Olağanüstü de olsa hiçbir kanun yoluna başvurulamaz.

**Madde 26 – Tutuklama tedbiri ve cezaların infazı**

1. Son karar öncesi Olağanüstü Afrika Dairelerince verilen tüm tutuklama tedbirleri ve tutma tedbirleri Senegal’de mevcut infaz kurumları bünyesinde ve Senegal hukuku ile uygulamasına uygun olarak infaz edilir.
2. Hapis cezaları, uluslararası standartlara uygun olarak infaz edilir. Eğer koşullar gerektiriyorsa, hükümlü cezasını, Senegal ile cezaların infazı konusunda anlaşma yapmış olan, Afrika Birliği’ne üye devletlerden birinde çekebilir.
3. Hapis cezasının infaz koşulları, ister Senegal’de olsun ister başka bir Afrika Birliği’ne üye devlette, infaz ülkesinin kanununa göre ve uluslararası standartlara uygun olarak düzenlenir. İnfaz ülkesi, cezanın süresiyle bağlıdır.
4. Ulusal yargı makamları, Olağanüstü Afrika Dairelerinin ortadan kalması sorasında gündeme gelecek tüm yargılamalarla, özellikle hapis cezasının infazına ilişkin olanlarla görevli olacaktır.
5. Yetkili ulusal makamlar, Olağanüstü Afrika Daireleri tarafından 22.madde uyarınca hükmedilen para cezalarını ve müsaade tedbirlerini, mal ve kıymetlerin bulunduğu yerin mevzuatına uygun olarak yerine getirirler.

**Madde 27 – Onarım**

1. Olağanüstü Afrika Dairelerince hükmedilen onarım yolları; iade, tazminat ve iyileştirme değildir.
2. Olağanüstü Afrika Daireleri, onarım için hükmedilen tazminatın, işbu Statünün 28.maddesinde öngörülen fon aracılığıyla ödenmesine karar verebilir.
3. Bu madde uyarınca bir karar vermeden önce, Olağanüstü Afrika Daireleri mahkûm edilen kişinin, mağdurların ve diğer kişilerin ya da ilgili devletlerin görüşlerini isteyebilir.
4. İşbu madde hükümleri, iç hukukun ya da uluslararası hukukun mağdurlara tanıdığı haklara hanel getirmez.

### **Madde 28 – Mağdurlar yararına fon**

1. Olağanüstü Afrika Dairelerinin yetkisi kapsamındaki suçların mağdurları ve onların hak sahipleri yararın bir fon kurulmuştur. Bu fonun kaynakları; yabancı hükümetlerin, uluslararası kurumların, sivil toplum örgütlerinin gönüllü katkıları ve mağdurlara destek sağlamaya yönelik diğer kaynaklardır.
2. Onarım, Olağanüstü Afrika Daireleri önündeki yargılamalara katılmış olsun ya da olmasınlar, bireysel veya toplu olarak mağdurlara sağlanabilir.

### **Madde 29 – Ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklar**

1. Yabancı ülke vatandaşı yargıçlar, beraber oturduğu aile üyeleri, vergisel olanlar da dâhil olmak üzere 1961 tarihli Diplomatik İlkeler Hakkındaki Viyana Sözleşmesine uygun olarak diplomatik ajanlara tanınan ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklar, muafiyetler ve kolaylıklardan yararlanırlar. Senegal'deki ücret, maaş ve ödeneklere ilişkin verilerden muafırlar.
2. Olağanüstü Afrika Dairelerinin Senegal vatandaşı yargıçları, savcıları, yazı işleri memurları ve diğer personelleri, Afrika Birliği Örgütünün (OUA) Ayrıcalıklar ve Dokunulmazlıklara İlişkin Sözleşmesine uygun olarak, aşağıdaki ayrıcalıklardan ve dokunulmazlıklardan yararlanırlar:
  - a) Görevlerinin ifa ederken yaptıkları işlemlerden dolayı (yazı ve sözlü olanlar dahil olmak üzere) cezai ve hukuki dokunulmazlık. Söz konusu dokunulmazlık, Olağanüstü Afrika Dairelerindeki görevleri bittikten sonra da devam eder.
  - b) Olağanüstü Afrika Dairelerindeki işlerinden dolayı kendilerine ödenen ücret, maaş ve ödeneklere ilişkin her türlü vergiden muafiyet

### **Madde 30 – Çalışma dili**

Olağanüstü Afrika Dairelerinin çalışma dili Fransızca dilidir.

### **Madde 31 – Uygulama hükümleri**

1. Olağanüstü Afrika Dairelerinin oluşturulması, aşağıdaki kronolojik sıra ile yapılır:
  - a) Dakar İstinaf Mahkemesi Olağanüstü Afrika İtham Dairesinin Savcıları ve yardımcı savcıları, soruşturma yargıçları ile yazı işleri memurları, Olağanüstü Afrika Dairelerinin ilk kurulma sürecinde atanırlar.
  - b) Soruşturma aşamasında, Olağanüstü Afrika İtham Dairesinin yargıçlarına başvurulur ve onlar Senegal Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca önlerine gelen her türlü başvuru hakkında karar verirler.
  - c) Olağanüstü Afrika Ağır Ceza Dairesi yargıçları, soruşturma sonunda sürekli biçimde görev yapmaya davet edilirler. Olağanüstü Afrika Ağır Ceza İstinaf Dairesi yargıçları, Olağanüstü Afrika Ağır Ceza Dairesinin ilk derece mahkemesi olarak verdiği karara karşı bir istinaf başvurusu yapıldığı zaman görev yapacaklardır.

Yargıçların görevi, dahil oldukları sürecin sonunda biter.

### **Madde 32 – Bütçe**

1. Olağanüstü Afrika Dairelerinin oluşturulması ve işleyişi, 24 Kasım 2010'da yapılan Yuvarlak Masa Toplantısında onaylanan bütçeyle finanse edilir.
2. Ek finansal kaynaklara ihtiyaç olduğunda uygun zamanda başvurulabilir.

### **Madde 33 – Davaya katılım**

İlgili tüm tarafların, basın temsilcilerinin, uluslararası toplum ile Afrika Birliği gözlemcilerinin ve sivil toplum temsilcilerinin davaya katılımını güvence altına almak için tüm makul tedbirler alınacaktır.

**Madde 34 – Davadaki tarafların ve tanıkların korunması**

Senegal hükümeti, kendi ülkesinde, tüm yargılama boyunca ve bitene kadar davanın taraflarının ve tanıklarının korunmasını sağlar.

**Madde 35 – Tanıkların ve bilirkişilerin korunması**

Tanıkların ve bilirkişilerin, Olağanüstü Afrika Daireleri önündeki yargılama sırasında yaptıkları işlemlerle ilgili olarak korunması, Senegal Cumhuriyeti Hükümeti ile Afrika Birliği Arasında Olağanüstü Afrika Dairelerinin Kurulmasına Dair Antlaşmaya göre sağlanır.

**Madde 36 – Duruşmaların kaydı**

Olağanüstü Afrika Daireleri önündeki duruşmalar, Başsavcının denetiminde, yayınlanmak üzere filme alınır ve kaydedilir, meğerki tanıkların veya diğer katılımcıların korunması için gerekli tedbirlere aykırı olsun.

**Madde 37 – Olağanüstü Afrika Dairelerinin süresi**

1. Olağanüstü Afrika Daireleri, kararlar kesinleştikten sonra hukuken ortadan kalkar.
2. Olağanüstü Afrika Daireleri ortadan kalktıktan sonra dosyalar, Dakar İstinaf Mahkemesi yazı işlerinde arşivlenir.
3. Ulusal yargı makamları, Olağanüstü Afrika Dairelerinin ortadan kalması sorasında gündeme gelecek tüm sorunlara ilişkin olarak görevli olacaktır

**7 HAZİRAN 1982 İLE 1 ARALIK 1990 SÜRECİNDE ÇAD’DA İŞLENMİŞ  
ULUSLARARASI SUÇLARIN KOVUŞTURULMASI OLAĞANÜSTÜ AFRİKA  
DAİRELERİNİN STATÜSÜNE İLİŞKİN SENEGAL CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ  
İLE AFRİKA BİRLİĞİ ARASINDAKİ ANTLAŞMAYA EK SÖZLEŞME**

**Başlangıç**

**Bir tarafta, bundan sonra “Hükümet” olarak anılacak olan Senegal Cumhuriyeti Hükümeti ve Diğer tarafta, Afrika Birliği;**

22 Ağustos 2012 tarihinde Dakar’da (Senegal) imzalanan, 7 Haziran 1982 İle 1 Aralık 1990 Sürecinde Çad’da İşlenmiş Uluslararası Suçların Kovuşturulması İçin Senegal Makamları Bünyesindeki Olağanüstü Afrika Dairelerinin Kurulması Hakkında Senegal Cumhuriyeti Hükümeti ile Afrika Birliği Arasındaki Antlaşmayı **dikkate alarak,**

Afrika Birliği Örgütü, Afrika Birliği ve Birleşmiş Milletler çerçevesinde kabul edilen Bildiriler, Sözleşmeler ve diğer belgelerdeki, özellikle de Afrika İnsan ve Halk Hakları Şartındaki özgürlüklere ve insan ve halk haklarına **bağlılımı yeniden ifade ederek,**

Adil yargılanma hakkı ve masumiyet karinesine saygının, Afrika İnsan ve Halk Hakları Şartının ve 2001’de kabul edilen Adil Yargılanma ve Hukuki Yardım Hakkına İlişkin İlkeler ve Yönergelerin temel ilkeleri olduğunu **aynı şekilde yeniden ifade ederek,**

Afrika Birliğinin Kurucu Senedinin 4 (o) maddesi hükümlerine uygun olarak cezasızlığa karşı mücadele ödevine **tamamen inanmış olarak;**

**Aşağıdakilerde uzlaşmışlardır;**

**Madde 1**

**Amac**

İşbu Ek Sözleşme, Senegal Makamları Bünyesindeki Olağanüstü Afrika Dairelerinin Statüsünü, adı geçen Daireler bünyesinde bir Savunma Bürosunun kurulması ve görevlerinin belirlenmesi için değiştirmektedir.

## **Madde 2**

### **Savunma Bürosu**

1. Olağanüstü Afrika Daireleri bünyesinde Savunma Bürosu kurulmuştur.
2. Olağanüstü Afrika Dairelerinin İdarecisi, şüphelilerin ve sanıkların ve hukuki yardıma hakkı olan diğer tüm kişilerin haklarının güçlendirilmesi amacıyla Savunma Bürosunun operasyonel kuruluşunu sağlar.
3. Savunma Bürosu, Olağanüstü Afrika Daireleri Finansman Yürütme Komitesi tarafından onaylanan bütçe çerçevesinde finanse edilir.
4. Bir ya da daha fazla avukatı bulundurabilen Savunma Bürosu, Dairelerin ayrı bir organı olarak tamamen bağımsız hareket eder. Savunma makamına ve şu veya bu sebeple Dairelerin önüne gelen ve hukuki yardıma ihtiyacı olan kişilerin savunma haklarının korunmasından, bu kişilere destek ve yardımdan sorumludur. Yardım; dava ya da davaların ihtiyaçlarına göre hukuki araştırma, kanıtların toplanması ve hukuki danışmanlık veya temsil biçiminde olur.
5. Savunma Bürosu, İdareci ve Dairelerin diğer organlarına danışarak, bir dosyanın hazırlanmasında hukuki yardıma ihtiyacı olanlar ve savunma avukatları için gerekli tedbirlerin alınmasını ve bir şüpheli, sanık, yargıç veya bir daire tarafından talep edilebilen ek yardımın sağlanmasını gözetir.
6. Savunma Bürosu, Afrika Birliği komisyonu Başkanınca atanan bir Baş Hukukçu tarafından yönetilir. Baş Hukukçu, yüksek ahlaklı, iyi bir mesleki yeteneğe ve ceza davalarında geniş bir deneyime sahip olmak zorundadır. Tanmış bir yargı makamında hukuk uygulamasında bulanabilme yetkisine ve ulusal ya da uluslararası bir ceza mahkemesi önünde en az on (10 ) yıllık uygulama deneyimine sahip olmak zorundadır.
7. Şüphelilerin ve sanıkların adil yargılanma haklarının sağlanması için Baş Hukukçu, İdareci ve Dairelere danışarak, Savunma Bürosunun görevlerini etkin biçimde yerine getirmesi için gerekli yönergeler ve uygulama talimatları oluşturur. Bu yönergeler ve uygulama talimatları Daireler tarafından resmi biçimde kabul edilir.
8. Baş Hukukçu, Savunma Bürosunun görevlerini etkin ve etkili biçimde yerine getirmesi için gerekli her türlü personelden yardım alabilir. Savunma Bürosu personeli, Dairelerin idari kurallarına uygun olarak Baş Hukukçu tarafında atanır ve denetlenir.
9. Baş Hukukçu, tüm yargılama ve istinaf süreçlerinde, sanıkların temsil hakları ve taraflar arasındaki müzakereler bakımından Savcı ile eşit bir statüden yararlanır.
10. Bir yargıcin, Dairenin, İdarecinin, savunma makamının talebi üzerine ya da adalet gerektirdiğinde, kendi inisiyatifıyla, Baş Hukukçu veya onun belirlediği bir kişi; savunma ekibi, yargılamanın hakkaniyeti veya bir şüphelinin veya şüphelilerin veya bir sanık veya sanıkların hakları için ortak ya da genel çıkarı ilgilendiren sorunlarla ilgili olarak bir şüpheli veya şüphelileri veya bir sanık veya sanıkları temsil hakkını elde eder.

## **Madde 3**

### **İşbu Ek Sözleşmenin Statüsü**

İşbu Ek Sözleşme, Olağanüstü Afrika Daireleri Statüsünü tamamlar ve Senegal Cumhuriyeti Hükümeti ile Afrika Birliği Arasında Senegal Yargı Makamları Bünyesinde Olağanüstü Afrika Dairelerinin Kurulmasına Dair Antlaşmanın ayrılmaz bir parçasıdır.

#### **Madde 4**

##### **Koruma Maddesi**

1. Hiçbir Taraf, işbu Ek Sözleşme imzalandıktan sonra, Olağanüstü Afrika Dairelerinin işlemlerinin geçerliliğine, Olağanüstü Afrika Dairelerinin yetkili Dairelerince, Savcılıkça, Katılanlarca ve Savunma Avukatlarınca oluşturulan tutanaklara veya lehte ya da aleyhteki hiçbir kanıtı itiraz etmek için söz konusu Ek Sözleşmeden yararlanamaz.
2. Bu Ek Sözleşme, Olağanüstü Afrika Daireleri Statüsünün 21.maddesinde düzenlenen sanık haklarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

#### **Madde 5**

##### **Yürürlüğe Giriş**

İşbu Ek Sözleşme, Taraflarca imzalandığı tarihten itibaren geçici olarak uygulamaya konur. Hükümetçe, kendi anayasal usullerine uygun olarak, onaylanması ve onay belgesinin Afrika Birliği Komisyonu Başkanına verilmesinden sonra kesin olarak yürürlüğe girer.

**Buna dayanarak, Hükümet ve Afrika Birliği, Dakar'da 24 Temmuz 2014 tarihinde, İngilizce ve Fransızca dillerinde, her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere dört nüsha halinde oluşturulmuş işbu Antlaşma Protokolünü imzalamışlardır.**